

ΕΠΕΤΕΙΑΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
(29 ΜΑΪΟΥ 1453)

**Η ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ-
ΑΙΤΙΑ, ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ**

«Κωνσταντίνος γαρ, ευτυχής βασιλεύς, Ελένης υιός, ανέστησε τε ταύτην και εις άκρον ευδαιμονίας και τύχης επήρε, και πάλιν επί Κωνσταντίνου, δυστυχούς βασιλέως, Ελένης υιού, εάλω τε και εις εσχάτην δουλείαν τε και κακοδαιμονίαν κατήχθη» (Κριτόβουλος ο Ίμβριος-Υμνητής του Μωάμεθ Β΄)

Και έτσι, δυστυχώς, επαληθεύτηκε η προφητεία, ότι θα κυριευτεί η Πόλη, όταν θα είναι αυτοκράτορας Κωνσταντίνος, γιος Ελένης.

Το 324 μ.Χ. ο Μέγας Κωνσταντίνος αποφάσισε να δημιουργήσει μια νέα πρωτεύουσα για να σώσει την Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Κατάλληλο μέρος θεωρήθηκε η περιοχή της Πολίχνης του Βυζαντίου, μιας πόλης με στρατηγική θέση που ένωνε την Ανατολή με τη Δύση και τον Βορρά με τον Νότο. Όταν έγιναν τα εγκαίνια της Κωνσταντινούπολης, της Νέας Ρώμης, την 11η Μαΐου του 330 μ.Χ., κανείς δεν φανταζόταν ότι η πόλη αυτή θα αποτελούσε το κέντρο της οικουμένης, που θα γοήτευε φίλους και εχθρούς με την προσφορά, τη δόξα και το μεγαλείο της.

Η αρχή του τέλους της κραταιής αυτοκρατορίας άρχισε, όταν οι Φράγκοι άλωσαν για πρώτη φορά την Κωνσταντινούπολη το 1204. Η φρικτή λεηλασία τότε της Βασιλεύουσας από τους σταυροφόρους στέρησε την πόλη από τα συσσωρευμένα αμύθητα πλούτη και τους ανεξάντλητους θησαυρούς τέχνης, που είχε. Στην περίοδο της Φραγκοκρατίας όλοι αυτοί οι θησαυροί αφαιρέθηκαν από το οργανικό τους σύνολο και κόσμησαν τα μεγάλα κέντρα της Δύσης. Η οικονομική κατάσταση στην οποία περιήλθε η αυτοκρατορία ήταν φρικτή.

Στον στρατιωτικό τομέα η παραμέληση του ναυτικού, που αποτελούσε τη δύναμη της αυτοκρατορίας, η αντικατάσταση τού εθνικού βυζαντινού στρατού, που αποτελούσε το φόβητρο των εχθρών του Βυζαντινού στρατού, με μισθοφόρους, που τους ενδιέφερε μόνο το χρήμα, η μείωση του πληθυσμού στις ανατολικές περιοχές της αυτοκρατορίας και η έλλειψη ικανού στρατού είχαν ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη ενός νέου κράτους, του Οθωμανικού.

Το 1449 ο Κωνσταντίνος διαδέχθηκε στον θρόνο τον αδερφό του και προετοίμασε την Πόλη για τη διαφανόμενη πολιορκία. Έμελλε να είναι ο τελευταίος υπερασπιστής της μακροβιότερης και ισχυρότερης αυτοκρατορίας, αλλά και ο πιο υπερήφανος και γενναίος απ' όλους τους προκατόχους του!

Το 1451 τον Σουλτάνο Μουράτ Β΄ διαδέχτηκε στον θρόνο ο γιος τού Μωάμεθ Β΄, σε ηλικία 21 ετών, ο επονομαζόμενος «Πορθητής». Ο Μωάμεθ ήταν ένας πολύ φιλόδοξος σουλτάνος, που θα εκπλήρωνε το χρησμό του προφήτη Μωάμεθ, ότι «όποιος κατακτήσει την Κωνσταντινούπολη, αυτός θα είναι και ο μεγαλύτερος στρατηγός».

Αν και είναι δύσκολο να υπολογίσουμε τον ακριβή αριθμό των δυνάμεων, τόσο των Βυζαντινών, όσο και των Τούρκων, εντούτοις θεωρούμε σήμερα πως οι δυνάμεις των Τούρκων ήταν περίπου 260.000 άνδρες ή κατ' άλλες πηγές 400.000 ή και περισσότεροι άνδρες και περίπου 420 πλοία, ενώ των Βυζαντινών ήταν περίπου 9.000 μαχητές, από τους οποίους οι 4.000 ήταν ξένοι μισθοφόροι, και μόλις 39 πλοία, από τα οποία 12 μόνο ήταν ελληνικά. **Αναλογία δυνάμεων 1:29 υπέρ των Τούρκων.** Δυστυχώς, η μοίρα της Πόλης ήταν καταδικασμένη.

Στις 5 Απριλίου του 1453, ο Μωάμεθ Β΄ εμφανίστηκε μπροστά από τα τείχη της Κωνσταντινούπολης και άρχισε η ένοπλη πολιορκία. Ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος μάταια ανέμενε βοήθεια από τη Δύση. Παρ' όλα

αυτά, αρνήθηκε την πρόταση του Μωάμεθ να φύγει από την Πόλη: *«Ἡ καταλιπεῖν τὴν πόλιν καὶ ἀπελθεῖν ἔνθα καὶ βούλει μετὰ τῶν σῶν ἀρχόντων καὶ υπαρχόντων ἢ ἀντιστήναι καὶ σὺν τῇ ζωῇ καὶ ταῦτ' ἀπολέσεις, σὺ τε καὶ οἱ μετὰ σοῦ»*, δίνοντας τὴ γενναία ἀπάντησι: *«Τὸ τὴν πόλιν σοὶ δοῦναι οὐτ' ἐμὸν ἐστὶ οὐτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν ταύτῃ· κοινὴ γὰρ γνώμη πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανούμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν»*.

Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἀκολούθησε ἡ μεγάλη τελικὴ ἐπίθεση, ἡ ἄλωση καὶ ἡ πτώσι τῆς Κωνσταντινούπολις, πὺ θεωρεῖται σταθμὸς τῆς παγκόσμιαις ἱστορίας!

Οἱ συνέπειαι τῆς Ἀλωσις ἦταν μεγάλες καὶ οδυνηρές, τόσο γιὰ τὸν ἐλληνισμό, ὅσο καὶ γιὰ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο. Τερματίστηκε ἕνας περιλαμπρὸς πολιτισμὸς, πὺ φώτιζε τὸν κόσμο μέσα ἀπὸ τὸ σκοτάδι τοῦ Μεσαίωνα, γιὰ χίλια καὶ πλέον χρόνια. Οἱ τέχναι, τὰ γράμματα, ἡ φιλοσοφία εἶχαν βρεῖ καταφύγιο στὸ φιλόξενο Βυζάντιο καὶ ἐκεῖ γνώρισαν τὴ μεγαλύτερη ἀνθησί τους. Δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολή, ἀν λέγαμε ὅτι τὸν καιρὸ τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς τῆς παρακμῆς, ἡ Βυζαντινὴ Αυτοκρατορία γνώρισε μιὰ πρωτόγνωρη πνευματικὴ ἀκμή, πὺ ἀποτελέσει καὶ τὴν τελευταία δέσμη σοφίας πρὸς τὴν ἀξεστὴ Δύσι. Με τὴν Ἀλωση ἀρχισε μιὰ περίοδος βαρύτατης σκλαβιάς γιὰ τοὺς Ἕλληνας, μιὰς σκλαβιάς πὺ κράτησε περίπου 400 χρόνια..

Ἡ νέα τάξι πραγμάτων ἀνάγκασε τοὺς περισσότερους λόγιους Ἕλληνας νὰ μεταναστεύουν στὴ Δύσι καὶ νὰ μεταλαμπαδεύουν ἐκεῖ τὴ σοφία τους. Παρόλα αὐτὰ ὅμως, οἱ Ἕλληνας αὐτοὶ δὲν ξέχασαν ποτέ τὴ σκλαβωμένη τους πατρίδα, ἄλλα ἀπὸ τὴ νέα τους θέση, ὡς καθηγητές σπουδαίων πανεπιστημίων, ἔκαναν γνωστή στους Δυτικούς τὴν ἐλληνικὴ γλώσσα καὶ παιδεία, ἰδρύοντας παράλληλα πολλὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα. Οἱ Τούρκοι, ἀναγνωρίζοντας τὴ σπουδαία μὸρφωση τῶν κατοίκων τῆς Κωνσταντινούπολις, καὶ τὴς διοικητικῆς τους ικανότητες, προτιμοῦσαν Ἕλληνας σε υψηλά διοικητικὰ ἀξιώματα. Παράλληλα, παρουσιάστηκε μιὰ ἐθνικὴ συνένωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πὺ οδήγησε στὴ δημιουργία ἐθνικῆς καὶ πολιτιστικῆς ταυτότητας. Ἡ ἰδρυσι τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Σχολάριο, ἀποτελέσει σημεῖο ἀναφορᾶς γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάτασι τοῦ Γένους.

Ἡ μακροχρόνια υποδούλωση τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ πνευματικὴ καθοδήγησι τῆς Ἐκκλησίας ἔδωσαν νέα ζωτικότητα στὸ ἔθνος, τόνωσαν τὸν ἐθνισμό του καὶ ἐμπόδισαν τὴν ἀφομοίωσί του με τοὺς στυγνοὺς Ἀσιάτες. Καὶ ὅταν ἦρθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ὅλο τὸ ἔθνος, προετοιμασμένο ἀπὸ καιρὸ, μπόρεσε καὶ ἀποτίναξε τὸν τούρκικο ζυγὸ.

Ἀπὸ τὴ συνοπτικὴ ἀνάλυσι τῶν αἰτίων καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς Ἀλωσις προκύπτουν συνεκδοχικὰ τὰ παρακάτω διδάγματα:

- Οἱ ἰσχυρές Στρατιωτικῆς Δυνάμει ἀποτελοῦν τὴν ἐγγύησι τῆς ζωῆς ἐνός ἔθνους, τῆς ἀκεραιότητις, τῆς ἀσφάλειας καὶ τῆς ἀποτροπῆς κάθε ἐχθροῦ καὶ κάθε ἐπιβουλέα ἀπὸ οπουδήποτε καὶ ἀν προέρχεται.

- Δὲν ἀρκοῦν, τὸ ἠθικό, ἡ ἀνδρεία, τὸ θάρρος καὶ οἱ ἄλλαι στρατιωτικῆς ἀρετές, χρειάζεται καὶ ἡ δύναμη (τὸ ἐμπυχο δυναμικό, τὰ μέσα, οἱ ἐξοπλισμοὶ ἡ καλὴ ὀργάνωσι καὶ ἡ ἀρτία ἐκπαίδευσι).

- Τὸ «ΟΧΙ» τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου (τὸ τὴν πόλιν σοὶ δοῦναι...) ἦταν μιὰ ἱστορικὴ συνέχεια καὶ συνέπεια τῆς ἀντίδρασις τοῦ ἔθνους μας σε δύσκολες καταστάσει δια μέσου τῶν αἰώνων.

- Ἡ πνευματικὴ δύναμη ἐνός λαοῦ σφραγίζει τὴν αἰωνιότητα, τὸν πολιτισμὸ καὶ τὸ μεγαλεῖο του διαχρονικά καὶ ἀνεξίτηλα.

- Ἡ διχόνοια καὶ στὴν περίπτωση τῆς Ἀλωσις υπήρξε «δολερή».

- Οι μεγαλύτερες συμφορές στην ανθρωπότητα προέκυψαν από τις θρησκευτικές αντιθέσεις. Η άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204 από τους Σταυροφόρους, υπήρξε η αρχή του κακού και το μοιραίο πλήγμα.

Έτσι, η Κωνσταντινούπολη, αφού διέγραψε μια πορεία 1123 ετών και 18 ημερών (11 Μαΐου 330 - 29 Μαΐου 1453), έπεσε την αποφράδα εκείνη Τρίτη, στις 29 Μαΐου 1453, και μετά από μια ηρωική αντίσταση 54 ημερών (5 Απριλίου - 29 Μαΐου), εξαιτίας της παραμέλησης του στρατού και του ναυτικού. Δυστυχώς, για μια ακόμη φορά, η διχόνοια, η κατάρα της διαίρεσης, ο εγωισμός, η φιλοπρωτία, οι αχαλίνωτες φιλοδοξίες και οι προσωπικές αρχομανίες των τελευταίων κυρίως, αυτοκρατόρων, οδήγησαν στην μοιραία άλωση και καταστροφή της Κωνσταντινούπολης.

Η αιώνια Πόλη, η «πασών των Πόλεων κεφαλή», το «κέντρον των τεσσάρων μερών του κόσμου», η «Κωνσταντίνου Πόλις», «ε ά λ ω»! Ερημώθηκε, λεηλατήθηκε, βεβηλώθηκε και ατιμάστηκε. Ο νεκρός Αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος, βγήκε μέσα από τις στάχτες της Πόλης, σαν ο «Μαρμαρωμένος Βασιλιάς», και έγινε η σημαία, ο θυρεός και η ευχή «και στην Πόλη», που οδήγησαν στην ανάσταση του Γένους το 1821.

Ιωάννης Δ. Κακουδάκης

Αντιστράτηγος ε. α -Επίτιμος Α΄ Υπαρχηγός ΓΕΣ

π. Διευθυντής της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού του ΓΕΣ και

Πρόεδρος της Ελληνικής Επιτροπής Στρατιωτικής Ιστορίας του ΓΕΕΘΑ